

was. Dat n de mon- telen, werd ik geloofd, as volstaan te zinspe- wesen, dat ing in geen was opge- p Roomsche den geacht, g niet alles ben, in de aom naast de noodig itche uit- ch al zeer a dit eene Apostelen schrift ons it ook niet aarheid en op de tra-

achter ruse- e woorden beziet en s ze voor- ome en de us na zija wereld zou e prediken, andoet. Er gestorven d gemaakt vervolgten een Geest die in de letterlijke uden, dan d zijn na opstanding evend ge- s heen- vangenis in den ge- doodenrijk

houdbaar- meer men t woorden Christus is genen, die i wel tot zondvloed n nu ver- kmoeid- d, w. z. bekeering et terstond t uitstelt is God lank- Noach. 1) Gods vrede wateren vdelooze ats wettige en in de

apostel in toen was, ed bedekt et daarin, dikt, een og cens, rgaan in , van ver- wesen zal, s dus ook tand vóór schrikke- leloosheid aard zal dagen te llen komt , dan met chen aan

mogelijk t verband s zijn h's dagen d van be- len van eid Gods, d na die d van ge- moedig- dueren tot behouden el wezen, n hunner zijn ge- Apostel et laatste len, want nenschen ondvloed

el mocht zel weg- 21 op l, dat de tegelijk, houdens et droeg s op het at water tuschen degenen, r is het is, d.w.z. llen een- chaams, g is van de ver- n Jesus oovigen. st. Ook worden wereld

verdrukt hen (vs. 16, 17). Maar ze behoeven daarom niet te vertagen. Christus heeft ook eens voor de zonden geleden, hij rechtvaardig voor de onrechtvaardigen, opdat hij ons tot God zoude brengen; en al is hij gedood naar het vleesch, hij is levend gemaakt door den Geest (vs. 18). En dan wijst de Apostel hen ten slotte op hetgeen met Noach en de zijnen is geschied; Noach, die, gelijk de Apostel in den brief aan de Hebreërs schrijft (Hebr. 11:7) door het geloof de arke heeft toebereid tot behoudenis van zijn huisgezin, door welke arke hij de wereld veroordeeld heeft en is geworden een erfgename der rechtvaardigheid. Zoo zal het ook nu zijn. Wie door het geloof in de Arke Gods, d.i. zijn Kerk, ingaat, zal behouden worden door het water des doops. Daarop valt alle nadruk. „Waarvan het tegenbeeld, de doop, ons nu ook behoudt.“ De Apostel zegt dit om hen te troosten. Al komt het oordeel Gods, al zal de wereld vergaan, voor de geloovigen is er geen angst of vrees, want ze zijn door den doop van de wereld afgescheiden, en zullen daarom door den doop behouden worden. Ze behorende tot Noach's huisgezin, ze zijn in de Arke Gods, ze zullen gered worden. Maar hij zegt dit toch ook om hen te vermanen. Want het gevaar bestond, dat sommigen uit vrees voor de vervolging zouden weigeren reukenschap af te leggen van de hoop, die in hen was (vs. 15). Ze zouden Christus niet durven belijden, den doop niet durven ontvangen, niet tot de Kerk durven toetreden. Daarom wijst de Apostel er op, dat aan den doop hun behoudenis hangt; dat wie buiten de Arke blijft, verloren moet gaan. En hoe zou diezelfde Apostel in het vlak daaraanvoorgaande vers dan kunnen verklaren: Christus is nedergedaald naar de onderwereld, om aan de afgestorvenen uit Noach's dagen, die de lankmoedigheid Gods verwacht hebben, den prediker der gerechtigheid hebben verworpen, geweigerd hebben in de arke in te gaan, toch het Evangelie te verkondigen! Zoo de Apostel dan niet in lijnrechte tegenspraak met zich zelf zijn gekomen en heel de kracht van zijn aangrijpend woord hebben te niet gedaan? Want wat deed het er dan toe, of men zijn geloof in dit leven beleeft, of men den doop ontving, of men in de Arke Gods inging, — de poort der genade bleef na het sterven toch openstaan. Het woord des Apostels: waarvan het tegenbeeld, de doop, ons nu ook behoudt, zou dan een leugen zijn, want de doop wordt alleen in dit leven bedienend en een doop van de dooden is er niet.

Teeftafel.

DR. L. H. WAGENAAR V. d. H. TE MIDDELBURG. VAN STRIJD EN OVERWINNING. De groote Synode van 1618 op '19, en wat aan haar voorafging. Voor het christelijk volk beschreven. Utrecht. — G. I. A. RIJVS.

Lang heb ik gewacht met de bespreking in De Heraut van dit jonge werk van DR. WAGENAAR. Allerlei omstandigheden hebben daartoe meegewerkt, en daardoor komt dan zeker niet aan die van gisteren, maar wel juist aan die van hooftgedenking voor dezen literair-historischen arbeid, een plaats toe. Om toch een geschrift als dit naar eisch te bespreken, is vlichtige kennismaking niet voldoende, maar dient men er vertrouwd mee te worden, moet men, door gezette en herhaalde lezing, er zich in-leven; en dat kost tijd.

Eerst in alleveringen verschenen, is het nu en dat al sedert maanden, compleet, „t is“, zooals de schrijver zelf opmerkt, „een lijvig werk geworden.“ Het telt 415 pagina's, terwijl de Bijlagen enz., XXXVI bladzijden vullen. In groot formaat, met heldere letter, op goed papier gedrukt, maakt het een voortreffelijk indruk. Het is ingedeeld in X hoofdstukken, waarvan ik hier de titels laat volgen. I. Ter inleiding. II. De opkomst der antihetaren. III. De remonstrantische strijd. IV. De voorbereiding der Synode. V. De samenstelling der Synode. VI. De Synodale arbeid in afwachting. VII. De werking van de geëitende. VIII. De na-Synode. IX. Van Victis X. Ten besluite. Als Bijlage I: De vijf artikelen tegen de Remonstranten. Als Bijlage II: De Dordtsche kerkverordening. Volgt: een Klapper op de namen van eenige voorgangers en thijdsgevoeten der groote Synode, die in dit werk voorkomen. Bijzideel, een bladzijde Errata.

Het standpunt waarop men zich moet plaatsen om dit werk te beoordeelen, wordt aangewezen door den auteur zelf. Op het tielblad (ochtief) hij afdrucken: VOOR HET CHRISTELIJK VOLK BESCHREVEN, en in het voorwoord zegt hij: „t is een lijvig werk geworden. Het doe met name ons Christenvolk inleiden in het beslissende historisch tijdsgebeente van 1610-19, en leere ook bij dat verleden te beter het heden en de toekomst te verstaan.“ De laatste woorden zijn telwat duister doordat, naar ik vermoed, achter „leere“ het woordje „het“ mist. Maar lang niet duister is, dat naar des schrijvers bedoelen, het boek bestemd is voor „het Christelijk volk“ of „voor ons Christenvolk“, welke twee uitdrukkingen voor DR. WAGENAAR precies het zelfde schijnen te beteekenen.

Dit boek, waarin de groote Synode van 1618 op '19 en wat haar voorafging voor het Christelijk volk is beschreven en dat bestemd is voor ons Christenvolk, is alzo een volksboek. Als toodandij wil het bezien en beoordeeld worden naar den wensch van zijn maker. Ik ben daarin nog versterkt, doordat meest alle vreemde woorden, die in den tekst voorkomen, in nootjes aan den voet der bladzijden verklar of vertaald zijn. Zoo staat b.v. op p. 42: „In plaats van Lucas Treclatius pater namen ze Jhu“ en dit wordt in een nootje aldus toegelicht: „In plaats van den vader zijn zoon en naamgenoot.“

De ietwat pompense, aan een christelijken of ook niet-christelijken roman herinnerende, hoofdtitel „VAN STRIJD EN OVERWINNING“ kan er bij een volksboek als dit, dan ook wel mee door. Wanneer ik hier den nadruk leg op het populair karakter van dit boek, dan is het en om ons christenvolk tot zijn lezing te lokken en om het boek te vrijwaren tegen een onjuiste beoordeeling.

WAGENAAR werkte hier niet voor de koks, maar voor de gasten. Maar dit valt juist te meer te waarderen,

wijl hij een kok is, die naar de beoordeeling der vakgenooten, welke minder over de smakelijke resultaten, dan over de wijze van voorbereiding gaat, ook een „meesterstuk“ kan leveren.

DR. WAGENAAR heeft door een ander werk getoond, dat hij historicus is. Aan een Universiteit, die zich de weelde kan veroorloven van een afzonderlijken kathedraal van Vaderlandse historie, zou hij, naar het mij voorkomt, op dien leerstoel zeker geen minderwaardig figuur maken. Want, al ben ik geen historicus, zooveel begrijp ik toch wel van de professie neele beoefening van de wetenschap der historie, dat het haar om niets anders dan de waarheid te doen is en dus niet om roepingen te doen verstaan, stemmingen te maken, enthousiasme te wekken. Dat alzo wie zich aan haar willen wijden dan ook niet alleen bekwaamdheid tot het bestudeeren der bronnen en kritischen zin, maar tevens bezitten moeten een waarheidszin, die tegen alle invloeden van persoonlijke sympathieën en antipathieën bestand is.

WAGENAAR nu, hij heeft het getoond, bezit deze drie voor den historicus onmisbare eigenschappen. Maar deze doctor is ook volksleeraar. Vannabij bekend met het zwegen en tobben, met de vooroordelen en de bespenheden, maar ook met de beginselmatigheid en de trouwbaarheid van zijn volk, heeft hij het lief. Zoo lief als wijlen VAN LEREN liefhad zijn kleinkinderen. En gelijk deze voor hem schreef een geschiedenis der Vaderlands, zoo ook acht de historicus WAGENAAR zich niet te hoog om te gaan schrijven een geschiedenis van de Dordtsche Synode, voor zijn volk, zijn christenvolk.

De historicus gaat dan schuil achter den volksleeraar. De doctor zendt een boek in de wereld, waarmee hij niet de wetenschap der historie wil verder brengen, wil verdiepen en verrijken, maar ons Christenvolk zijn roeping wil doen verstaan. Zeg hem nu, *non cupis sed convuls*, — en ge moogt hem, zonder onbeleid te worden, omdat hij ook voor de koks kan koken, dit zeggen, — hij zal u dan toevroegen: *swijg zij maar stil, ik weet het ook wel*.

VAN STRIJD EN OVERWINNING, — het is een werk niet voor de school maar voor het leven; even als onze Statenvertaling, van welke WAGENAAR, op p. 334 van zijn boek zegt, — nadat hij verhaald heeft wat de Groote Synode alzo verordend had voor het tot stand komen van een s.g. Staten Bijbel: — „Zoo werd een der belangrijkste toespijken gereed gemaakt en kon — zoodra de Staten-Generaal voor de turf zagen — de pot te vuur worden gezet om met haar kostelijk kooksel de Kerken te voeden en te verwikken vele tijden saanen!“

Zeker, de historicus gaat in VAN STRIJD EN OVERWINNING schuil achter den volksleeraar, den volkschrijver. Maar, en dat is juist het mooie, hij blijft er toch achter staan. Daar worden heel wat populair-historische werken gereed gemaakt en ook te vuur gezet — zoodra niet al te schroomvallige uitgeverij maar voor de turf zagen — om dan straks ter voeding en verwikking van den historischen zin te worden aangeboden, waaraan je al dadelijk merkt, dat er geen historicus achter zit.

Hier is dit anders. Hier hebt ge niet te doen met een handigen compiler, maar met een geschiedschrijver, die, bij zijn vóórstudie, een historisch apparaat tot zijn beschikking had en ijverig gebruikte, waarin ook de jongste literatuur en ook wel bronnen van den eersten rang niet ontbraken. Ook hij, voor wie de remonstrantische tijd iets meer dan niet-heelmaal onbekend land is en de nieuwere literatuur daarover iets meer dan een gesloten gebleven boek, merkt dat al spoedig. En hij zou dat merken ook al had hij niet gelezen, dat WAGENAAR schrijft: „Nu tal van oudere en jongere geleerden in voortreffelijke biographien van velen der Remonstranten en der mannen van Dordt de kennis verrijken, Prof. DR. H. H. KUYPER de *Postata* der Dordtsche Synode zeer nauwkeurig verhaalde, belangrijke Handschriften tot uit Zürich toe mij ter raadpleging werden gezonden naar t Oud Archief te Middellburg, kon t me niet moeilijk vallen om een levendig beeld der meer-den-Nationale Synode van 1618 en '19 te teekenen.“

Naar aanleiding van wat de geachte auteur van STRIJD EN OVERWINNING hier in de laatste twee door mij geciteerde regels zegt, meen ik echter van hem te moeten verschillen. Het wil mij toch voorkomen, dat het hem zelfs met een zoo betrekkelijk rijk apparaat vóór zich, toch nog, niet alleen moeielijk, maar zelfs ondoenlijk zou geweest zijn een zoo levendig beeld der Synode ons te teekenen, als hij metterdaad gedaan heeft, indien hij ook niet te beschikken had gehad over de rijke en toch gebreidelde verbeeldingskracht, dat petitant vernuft, en die zoo fijne woordkunst, welke hem voor volksleeraar in het algemeen en voor prediker in het bijzonder zoo bij uitstek geschikt maken.

Wat mij trof in dit boek, dat enthousiasme wil wekken, en stemming maken, — iets wat aan WAGENAAR, zelf enthousiasme en stemmingsmens, ook al weet hij als historicus wel te zorgen, dat zijn stemmingen hem niet hebben en zijn enthousiasme hem geen parten speelt, bijzonder is toevroegd, — was het doorgegaan vrij onpartijdig oordeel over de Remonstranten. En ook daaraan merkt men dat achter den volkschrijver een leeraar niet de propagandist, maar de heusche historicus staat.

De vele portretten en platen die WAGENAAR in zijn werk opnam, verhoogen de aantrekkelijkheid er van. Alleen maar, is de plaat tegenover p. 306 van de GROOTE SYNODE VAN 1618-19, vanwege dat „hondje“, wel de rechte? Tegen het mogelijk verwijt, dat zijn papieren kind, omdat wij over de Synode zelf eerst in hoofdstuk VI te lezen krijgen, „een kind met een waterhoofd“, is, heeft de schrijver zich, mijns inziens, genoegzaam gewijvaard door op het tielblad te laten drukken: De groote Synode van 1618 op '19 en wat aan haar voorafging. GLASIUS, die waarschijnlijk bij zijn GESCHIEDENIS DER NATIONALE SYNODE IN 1618 EN 1619 GEHOUDEN TE DORDRECHT, de mogelijkheid van een dergelijk verwijt voortag, liet daar op het tielblad achter drukken: in hare VOORGESCHIEDENIS, HANDLINGEN EN GEVOLGEN. Minder mooi, dan wel prekerig-dettig.

GLASIUS EN WAGENAAR'S SYNODI VAN DORDT. Wie deze twee boeken vergelijkt, zal met allen eerbied voor den arbeid ook van GLASIUS, wel niet kunnen beweren dat WAGENAAR overbodig werk heeft gedaan.

Verenigingsteden.

DOORGANGSHUIS „HOENDERLOO“. Keurig uitgevoerd, van binnen en van buiten, zoo, dat ge onwillkeurig tot kennisname van den inhoud verlikt wordt, niet het jaarverval over 1908 van het Doorgangshuis „Hoenderloo“

er uit. Geen wonder ook, want het verslag moet natuurlijk niet alleen dienen om belangstellenden in te lichten over den arbeid der stichting, die daar in de heerlijke omgeving van Apeldoorn midden tusschen de Geldersche bosschen ligt, maar tevens als reclame voor haar steunpunt kerij, die er, te oordeelen naar het netste werk dat zij levert, inderdaad wezen mag.

Allen past intusschen bij elkaar. Immers zou een verslag in modern gewaad niet wel passen voor een inrichting, welke afbeeldingen antieke gebouwen te zien gaven. Maar zulke is heelemaal niet het geval. De plaatsen, welke het verslag sieren, vertoonen het beeld van gebouwen, die, althans ten deele, een zeer modern aanzien hebben, terwijl het oude, dat er nog op voortkomt, der verdrijving nabij is, — het met recht thans „Oude Gesticht“ gebeten gebouw voor de werkljngens kan niet meer voldoen aan de laagste eischen van onzen tijd. „al ziet de penningmeester ook met een bezorgd hard het bestuursbeleid tot het bouwen van alweer een nieuw gebouw tegenmoet.“

Interessant is ook het verslag zelf, prettig geschreven, blijkbaar door iemand, die de jongens, welke daar op „Hoenderloo“ binnen den kring van zijn waaneming gebracht worden, ernstig bestudeert. Nu, wie zoo'n paar honderd jongens, die meest van den zelfkant der samenleving afkomstig zijn, onder zijn opricht heeft, vindt wel gelegenheid, allerlei studies inzake karakter en opvoeding te maken.

Wat den omvang van den arbeid van „Hoenderloo“ betreft, ontleenen we aan het in het verslag voorkomend statistisch overzicht de volgende cijfers:

Verpleegden in de Stichting. Aanwag op 1 Januari 1908 173 jongens. Aanvragen 169, waarvan geplaatst: overgenomen van de Regering 27 jongens; opgenomen Voogdijkinderen 17; van verenigingen of part. 18; terug van buitenvrepleging 11; totaal 73 jongens. Samen 246 jongens.

Op vertoek naar huis terug 18 jongens, teruggenomen door versch. verenigingen om verder wees door haar verpleegd te worden, 4, in militairen dienst 3, overleden 1, in gezinsverpleging 12, voorwaardelijk ontslagen 1, totaal 69 jongens. Blijft 177 jongens.

Verpleegden in gezinnen. Op 1 Januari 1908 53 jongens. Geplaatst v/h. Doorzucht 41 jongens, direct geplaatst 2, naar het kinderziekenh. te Utrecht 1. Samen 97 jongens.

Eervol ontslagen na het afleggen van belijdenis en in staat den kost te verdienen 11 jongens, naar de familie terug 6, naar de Regering terug 1, als militie in dienst 2, opgezonden naar een kraaknietingsticht 1, overleden 1, terug naar de stichting 11; samen 33 jongens. Blijft 64 jongens.

Aantal verpleegden op 31 December 1908 241 jongens. Rechtsreeks onder toezicht 6 jongens. Totaal aantal aan Hoenderloo toevertrouwd 247 jongens. Hiervan zijn Regeeringskinderen 92, Voogdijkinderen 53, van particulieren of van bijzondere verenigingen 102 kinderen. Op „Hoenderloo“ zijn zestien jongens, die vóór hun opnemng een of meer malen kennis maakten met een tuchtchool. Van die 16 jongens zijn 8 ingeschreven als Regeeringskinderen, 6 als voogdijkinderen, 2 gesonden door particulieren. Sedert de oprichting van het gesticht zijn 1200 jongens geholpen.

Onder de jongens, die in 1908 de stichting verlieten, was er één, zoo schijft het verslag, die we met leede oogen zagen vertrekken, vooral wanneer we het karakter van den jongen en de omgeving, waarin de ouders leven, nagaan; de vraag kwam bij ons op: zijn daarvoor de kinderwetening gemaakt 28 Dec. 1906 n.l. werd de stichting benoemd tot voogdes over een jongen, wiens ouders wegens wangedrag werden ontzet. De jongen zelf werd herhaaldelijk betrupt op diefstal en ladelicheten met kameralen en deed dikwijls dienst als uitkijk. De ouders leefden gescheiden; de vader (?) een bekende dief en fleschenrekker, werd herhaaldelijk veroordeeld; de moeder houdt een slecht huis; na de wettige scheiding ontmoet de moeder een anderen man, op wiens levensgedrag weinig valt te zeggen. De „tweede vader“ vraagt de rechtbank om vernietiging van het vonnis der ontzetting, en ondanks de warme pleidooien van de leden eener corporatie die de voogdij had over de andere kinderen, werden dezen niet den jongen van Hoenderloo aan de ouders teruggegeven, en zoo ging de jongen, die hier reeds beaist was vooruitgegaan. Moge God hem voor afwaken bewaren, en geven dat de tijd, hier doorgebracht ten zegen zij en zulke vruchten dragt, dat hij voor de toekomst een blijvend houvast hebbe in het leven.

„Een andere teleurstelling leveren bijna zonder uitzondering de jongens van beteren huize, die door hunne ouders bij ons geplaatst worden, omdat ze er geen weg meer mee weten; gewoonlijk duurt het niet lang of de ouders beginnen zich te schamen; zij tornen aan het verblijf, omdat hun kind precies behandeld wordt als andere kinderen, waar zij een uitzondering willen; iets wat ik nimmer, onder geen voorwaarde, toesta. Dat wordt dan het motief om hen thuis te halen, gewoonlijk met het treurige gevolg, dat er niets van terecht komt. Indien de handenarbeid maar meer in ere kwam, werd de wereld niet overstromd met mannen, die in hun jeugd te „dijftig“ waren om aan te pakken, maar later niet te voornam zijn om op staatskosten voort te sukken. Daar zijn er die heengaan, o, zoo dankbaar, (al spreken ze het niet uit) dat ze uiteindelijk, naar zij meenen, de vleugels kunnen uitslaan, maar die juist daarom nog harde lessen te leeren krijgen; zij zijn hoogmoedig, en meenen, dat zij maatschappelijk niet heel ver gebracht zijn, maar toch nog niet hoog genoeg om zichzelf op te houden; zij zijn als de schipbreukeling die den redder verwijt koud te vaten in de boot waarmee hij gered werd. Wij moeten geen „heerjes“ maken, maar leeren werken; geen heeren-proletariaat in de hand werken, maar helpen aan de vorming van goede werkrachten; want een goed werkmans is beter dan een slechte klerk.“

Dat is zeker een waar woord, maar ook een woord, dat in een tijd, waarin man en vrouw, oud en jong, rijk en arm, geleerd en ongeleerd, op hooger levensport wil stijgen, dat de omstandigheden gedogen; in el tijd, waarin men haast in ieder opzicht boven zijn stand wil leven; de hoogmoed van onzen zich van God afkeerenden tijd, die niet meer weten wil van een God, voor Wien alle beroep, hoe eenvoudig ook, een Goddelijk beroep is, die brengt er velen tel. En voor veel maatschappelijke kwalen is alleen genezing te vinden in terugkeer tot een eenvoudiger levensopvatting, die den glans van het leven niet zoekt in het uiterlijke, maar in het innerlijke.

Officieel Berichten.

De heer H. C. Rutgers, doctorandus in de theologie aan de Vrije Universiteit en door de classis Amsterdam beroepbaar gesteld bij de Gereformeerde Kerken in Nederland, verzoekt ons te melden, dat hij wegens voortzetting zijner studien voortraat nog buiten staat is een eventueel beroep aan te nemen.

Classis Amersfoort.

Verzadering D. V. Dinsdag 11 Jan. te negen uur. Punten voor het agendum vóór 25 Dec. in te zenden.

Namens den Kerkeraad van Baarn: H. A. VAN ANDEL, praes. J. DE JONG, scriba. Baarn, 4 December 1909.

KAMPEN, 5 Dec. Moesten wij j.l. Woensdag met droefheid het stoffelijk overschot van onzen overgetelijken emer. Pred. Dr. J. Bavinck ter aarde bestellen, heden schonk ons de Heere eenen blijden dag. Onder groote belangstelling werd namelijk onze nieuwe leeraar, Dr. G. Wisse, uit Driebergen tot ons overgekomen, in zijn aamt bevestigd door Dr. Westerbeek van Eerten, die daarbij tot tekst had gekozen Deut. 18:15, terwijl Z.Erw. des namiddags in de evouille Burgwalck zijne intrede deed, naar aanleiding der woorden uit Ezeke 6:19 en 2 Cor. 4:6. Aan het slot werd Z.Erw. zeer hartelijk toegesproken door Prof. Dr. H. Bouwman, die namens hoogleraren en studenten der Theol. school zijne blijdschap uitsprak over zijn komst en Z.Erw. een hartelijk welkom toeriep. De plechtigheid eindigde met het zingen van Ps. 72:11.

Stelle de Heere onzen nieuwen leeraar in ons midden tot rijken zegen voor Zijn Koninkrijk. Namens den Kerkeraad van Kampen: H. KRANS, scriba.

Korte notulen van de vergadering der Geref. Kerken in de classis Schiedam, gehouden te Schiedam op Dinsdag 28 November 1909.

De vergadering wordt op de gebruikelijke wijze, namens de kerk van Hoogvliet, door Dr. v. D. Ende geopend.

Uit het onderzoek der credentiebrieven blijkt, dat alle kerken wettig vertegenwoordigd zijn.

De notulen der vorige vergadering worden gelezen en na enige wijziging goedgekeurd.

Dr. Sieders doet als deputaat, met Dr. Goslinga op de vorige vergadering daartoe aangewezen, eenige mededeelingen aangaande het jubileum van Dr. Vonk, waarop dese in hartelijke bewoordingen dank voor de belangstelling, die hij van de zijde der classis ondervinden mocht. Op voorstel van Dr. Sloyter wordt besloten aan Dr. van Haerigen van Katendrecht, die zijn 25-jarig ambtsjubileum viert, een telegram van gelukwensch te zenden.

Dr. Drost rapporteert inzake art. 8 der huishoudelijke regeling inzake de classische onkosten. Besloten wordt deze regeling ook voor het volgende jaar te behouden.

Dr. Berends brengt rapport uit volgens art. 14 der huishoudelijke regeling, rakende de aanvragen om financieel steun door de kerken van Poortugaal, Pernis en Hoogvliet. De classis vereenigt zich met de conclusien van dit rapport, waarbij de toelage van Pernis met 100 verminderd en die van Hoogvliet met 100 vermeerderd wordt, terwijl voor Poortugaal de weg geopend wordt: om te komen tot de beroeping van een eigen Dienaar des Woords.

Rondvraag naar art. 41 D. K. O. wordt gehouden.

Uit de ondervraging aan de respectieve kerken inzake den arbeid tot en de bevordering van de plaatselijke ineenstemming blijkt, dat deze zaak in de betrokken kerken nog weinig of geen vordering maakt.

De benoemingen volgens art. 19 huishoudelijke regeling worden geregeld. Tot kerkvisitatoren worden benoemd: Dr. Berends, Greydanus, v. Haerigen en Vonk prim; Dr. Goslinga, Meynen, Sieders en Sloyter secundi; tot scriba Dr. Meynen; tot adj. scriba Dr. van Anken; tot dep. voor de kas van hulphul. studenten Dr. Jonkers primis, Dr. Sieders secundus, tot quaestor missionis Dr. Goslinga; voor het innen der collecten Dr. v. Haerigen; voor regeling der vacaturebeurten Dr. Goris en Jonkers. Dr. v. D. Ende wordt als consulent voor Poortugaal geconstitueerd.

De vacaturebeurten worden aldus geregeld: Dec. Dr. Vonk en Dr. v. Anken; Jan. Dr. Berends en Dr. v. D. Ende; Febr. Dr. Goris. Dr. v. Haerigen doet mededeeling van de ingekomen collecten voor de Theol. Faculteit der Vrije Universiteit.

Op de volgende vergadering moet de collecte gestort voor het provinciaal weeshuis.

Roepende kerk voor de volgende vergadering, die D.V. 22 Febr. zal gehouden worden, in Maasland; praeses Dr. Berends.

Dr. Sloyter deingt namens de Zendingdeputaten ten eerste aan op ernstige behartiging van de belangen der medische Zending.

De voorzitter sluit de vergadering. Dr. Vonk gaat voor in dankzegging. Namens de classis:

Dr. J. G. MAYNEN.

Vlaardingen, 23 Nov. 1909.

Buitenland

Engeland. Plannen tot alliantie van de Anglicaansche kerk met de Lutherische kerk van Zweden. De Anglicaansche kerk heeft in de laatste jaren er naar gestreeft om tot de Lutherische kerk van Zweden in nadere betrekking te treden. In 1888 en in 1897 werd op de Lambeth-conferentie een resolutie in dien geest aangenomen, zonder dat praktische gevolgen daaruit voortvloeiden. Verleden jaar werd bisschop Tottie van Kalmars naar Engeland gezonden, om de Lambeth conferentie namens den aartsbischop van Upsala te begroeten. Hij overhandigde der vergadering van Engelsche bisschoppen een brief van den Zweedschen bisschop van Upsala waarin geschreven stond: „Wij verheugen ons dat de Anglicaansche bisschoppen de vereniging van hunne en onze kerk zoeken tot stand te brengen bij wijze van een alliantie. Ik verzoek u, de nadere bepalingen en den vorm voor zulk een alliantie met mijn geliefden ambtsbroeder H. W. Tottie, bisschop van Kalmars, te bespreken, die met uw vriendelijk verlof en in opdracht van onzen alleregenstgsten koning, het concilie bezoeken zal, dat hij weldra houden wil.“ Deze Zweedsche bisschop was de eerste vreemde geestelijke, die de Lambeth-conferentie bijwoonde.

De vergadering verzoekt den aartsbischop van Canterbury een commissie te benoemen, om met de Zweedsche kerk door den aartsbischop van Upsala over de mogelijkheid en de voorwaarden eener alliantie te confereren. Deze commissie werd benoemd en maakte in September van dit jaar een reis naar Zweden, om te Upsala met de Zweedsche bisschoppen te vergaderen. De aartsbischop van Upsala had alle Zweedsche bisschoppen uitgenoodigd, de samenkomst met de Anglicaansche commissie bij te wonen; doch slechts zes verscheen; een aantal zond telegrammen om de vergaderen te begroeten. De Engelsche deputatie werd door den koning en de kroonprins van Zweden in audientie ontvangen. De besprekingen hadden betrekking op de bisschoppelijke successie in beide landen, op den vorm der ordinatie, op de betrekkingen tusschen kerk en staat, de lecraymbolen, de liturgie, de confirmatie enz., en ook op de Zending en de kolonien van Zweden in Engelsche bezittingen. Resolutien werden op deze conferentie niet genomen; aan het einde kondigde de aartsbischop aan, dat hij een permanente commissie wilde instellen, die met de Engelsche deputatie betrekkingen zoude blijven onderhouden. De bisschop van Salisbury, een der leden der Engelsche deputatie, toonde zich zeer geneigd tot een vereniging; in het blad zijner diocese betoogde hij, dat de 29 artikelen der Westminsterse geloofsbelydenis gegrond waren op de onveranderde Augustijnse confessie, en dat Melancthon in art. 7 zijne apologie uitdrukkelijk zeide, dat de oude kerkorde en de in de oude canones beschreven wijdingen moesten gehandhaafd worden; daarentegen mist hij de ordening van het diaconaat in Zweden. Critischer is de *Church Times*. Dit orgaan legt den nadruk niet op de leer, maar op de 39 artikelen niet geheel rechtvaardig zijn, maar vraagt of de geestelijke ambten in Zweden geldig zijn. In de Zweedsche ordening geldig, dan behoort de Zweedsche kerk tot de katholieke kerk en dan is vereniging mogelijk. Is het Zweedsche aamt niet wettig ingesteld, dan moet hetzelfde middel toegepast worden dat in de 17e eeuw in Schotland toegepast werd; dat wil zeggen: de Zweedsche bisschoppen moeten door den aartsbischop van Canterbury opnieuw geordend worden.

Wij meenen dat de *Church Times* een rituelistisch orgaan, uitspreekt wat er in de hoogerkerkelijke kringen, — en die hebben in de Anglicaansche kerk den bovontoon — leeft. Daarom meenen wij dat er van een alliantie voorloopig niets komen zal.

N.-Amerika. Protest tegen het uitnoodigen van president Taft om over de Zending te spreken.

De Synode van West-Virginia der Presbyteriaansche Kerk heeft protesteerd tegen de Laymen's Vereniging, die besloot den president der Verenigde Staten Taft uit te noodigen een toespraak te houden in een harer vergaderingen. Op de vergadering der „Vereniging van Gemeentelieden“ worden de belangen van de Zending onder de heidenden besproken. Nu is Taft een Unitarier, dat wil zeggen, hij geloof niet aan de Drie-eenheid; Jesus is voor hem niet de Zoon Gods.

Terecht protesteerd daarom de Synode van West-Virginia tegen het optreden van een Unitarier in een Christelijke vereniging, waar de belangen van de Zending worden behartigd. Wij prijzen den moed der kerkelijke vergadering, om haar protest te laten hooren ook wanneer daardoor het hoofd van den Staat getroffen wordt.

Bij meer dan een gelegenheid heeft president Taft een woord over de zending gesproken. Hij is op de Philippijnen, in China en Japan geweest, en heeft dus gelegenheid te over gehad den invloed der zending na te gaan. Maar alles wat hij zag, had betrekking op tijdelijke dingen; de handel werd door de zending bevorderd en de volken werden er door tot elander gebracht.

De „Laymen's“ vereniging heeft ongetwijfeld gedacht, dat inzake de zending geloovigen en ongelooovigen kunnen saamwerken. Het Presbyterium van New-York is kennelijk van hetzelfde gevoelen. Het heeft toch een man, die de fundamentele waarheden der Schrift loochent, als predikant geordend, en denkt dien spoedig als zendeling naar de heidenwereld te zenden. Wat zal er op die manier van de zending worden?

Gemengd Nieuws.

De koning van Saksen sprak in de troonrede bij de opening van den Landdag een goed woord, dat door de vergadering krachtig werd toegejuicht (de social-democraten waren niet verschenen). Hij zeide: „Gaaf mij de stoffelijke welvaart van alle kringen der bevolking ter harte, niet minder is het mijn landverderlijke wil, de ideale goederen van het volk te beschermen. In het bijzonder zal het mijne regering zoo voor als na als hare ernstige taak beschouwen, het volk bij de religie te houden. Moge de geest des geloofs en des tuich niet alleen in de gezinnen, maar ook in de scholen van mijn land levendig blijven en, waar het noodig is, tot nieuw, regentijk leven ontaken.“

Het Roomsche Bijbelgenootschap, de Hieronymus-vereeniging, is door een pauselijk besluit opgeheven.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

BERGOPWAARTS.

XL

PLANNEN.

Hoe geruststellend Gronovius ook had gesproken, toch was het niet zonder schroom dat Linnaeus zich eenige dagen later bij professor Boerhaave liet aandienen.

Nu was er, als we zagen, eenige reden voor dien schroom en het is niet goed als de jongere tegenover den oudere, de mindere tegenover den meerdere zoo iets heel niet gevoelt.

Boerhaave was wel een man om, wat zijn kennis en meer betrof, tegen op te zien. Reeds op zijn zeste jaar was hij doctor in de wiskunde en de wijsbegeerte. Later ging hij in de godgeleerdheid en de geneeskunst studeeren. In de laatste was hij eveneens doctor. Hij werd hoogleraar in de geneeskunst, in de scheikunde en nam er de kruidkunde ook nog maar bij.

Wel had Gronovius van Boerhaave niet te veel gezegd. 't Moest was daarbij, gelijk we hoorden, zijn eenvoud. Bovendien was Boerhaave een leermeester als weinigen; voor de studenten zorgde hij als een vriend, en een vader. Welwillend en innemend was hij jegens iedereen. 't Schoonste was, dat hij den Heere vreesde en Gode de eer gaf ook van al zijn kennis en wetenschap.

Onze Linnaeus had reeds veel goeds over Boerhaave gehoord. Weinig kon hij echter ver-

bel voor- van het dit echter ds wordt taal A.